

УДК 94 (477) «19»

DOI <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2022.spec.12>

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОСВІТНИЦЬКО-ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ВОЛИНИ У 1920–1930 рр.

Філіпович Мирослава,

кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри історії України та археології

Волинського національного університету імені Лесі Українки

ORCID ID: 0000-0002-3220-6746

У роботі здійснюється аналіз методичного забезпечення просвітницько-виховних заходів на Волині у 1920–1930 рр., адже під впливом національно-культурного відродження змінюється стратегічна мета діяльності культурно-просвітницьких організацій. Зусилля прогресивного українства були спрямовані на формування національно свідомого громадянина, здатного здобути незалежну державу і зберегти її. При цьому зміст, методи та форми діяльності постійно вдосконалювалися відповідно до загальної просвітницько-виховної мети.

Товариства Волині у міжвоєнний період усвідомлювали, що час та обставини вимагали змін, появи інтелектуально багатой людини, яка вміла б підпорядкувати свої почуття розумові, тому основною ціллю у громадсько-педагогічній практиці стає виховання характерів.

Мета статті – висвітлення методів громадської діяльності та методичного забезпечення, які були спрямовані на національне виховання. Сформована зусиллями громадських товариств особистість повинна була гармонійно поєднувати у своїй діяльності суспільні й особисті інтереси, а за необхідності вона свідомо мала підпорядковувати особисті інтереси суспільним. Провідним засобом виховання такої людини було визначено самоосвіту.

Методологічну основу становить порівняльно-історичний підхід, що передбачає сукупність пізнавальних засобів, процедур, які дають змогу виявити схожість і відмінність між явищами, що вивчаються. Наукова новизна полягає у комплексному аналізі громадсько-педагогічно середовища на Волині з погляду становлення формування національно-патріотичної особистості в умовах окупації.

Ключові слова: *особистість, громадська діяльність, Волині, виховання, товариства.*

Filipovych Myroslava. Methodological support of outreach activities of non-governmental organizations in Volyn in 1920–1930

The work analyzes the methodical provision of educational and educational activities in Volyn in 1920-1930, because under the influence of the national and cultural revival, the strategic goal of the activities of cultural and educational organizations changes. The efforts of progressive Ukrainianism were aimed at the formation of a nationally conscious citizen capable of gaining an independent state and preserving it. At the same time, the content, methods and forms of activity were constantly improved in accordance with the general educational goal.

Volyn societies in the interwar period realized that time and circumstances demanded changes, the emergence of an intellectually rich person who could subordinate his feelings to reason, therefore the main goal in social and pedagogical practice became the education of characters.

The purpose of the article is to highlight the methods of public activity and methodical support, which were aimed at national education. A personality formed by the efforts of public associations had to harmoniously combine social and personal interests, and if necessary, it had to consciously subordinate personal interests to public ones. Self-education was defined as the leading means of raising such a person.

The methodological basis is a comparative-historical approach, which involves a set of cognitive tools and procedures that allow us to identify similarities and differences between the phenomena being studied. The scientific novelty consists in a comprehensive analysis of the socio-pedagogical environment in Volyn from the point of view of the formation of a national-patriotic personality in the conditions of occupation.

Key words: *personality, public activity, Volyn, upbringing, associations.*

Виклад основного матеріалу. Із метою забезпечення просвітницько-виховних заходів громадських організацій громадські діячі видавали різноманітні методичні брошури, підручники, посібники, у яких обґрунтовувалися теоретично і використовувалися у практичній роботі такі основні засоби національного виховання: рідна мова, історія, географія; фольклорно-етнографічні матеріали; народні та релігійні традиції, звичаї, обряди; національна культура; дати народного календаря; національна символіка.

У діяльності молодіжних, громадських, педагогічних, наукових, кооперативних організацій і товариств національного напрямку виявлялися повна єдність, інтеграція зусиль, взаємодопомога, взаєморозуміння. Особлива єдність, інтеграція і координація спостерігалися у діяльності товариства «Рідна школа», Взаємна поміч українського вчителства (ВПУВ), Учительська громада, Наукового товариства імені Тараса Шевченка (20–30-ті роки ХХ ст.).

Взаємодія школи, сім'ї та громадськості у вихованні мала системний характер і включала три складові частини: організаційні, методичні, інформаційні зв'язки, спільна діяльність яких забезпечувала закріплення за кожним елементом системи певного змісту в загальному процесі виховання з урахуванням його специфіки, а також перехід від епізодичних, розрізнених виховних заходів до послідовної лінії впливу.

У тогочасних дослідженнях зазначалося, що особистість формується і в школі, і вдома, і в «цілій суспільності». Засобами цього формування були звичаї, обряди, опінія, переконання, традиція, релігія, мова, письменство, національні генії, поети, герої, рідне мистецтво, національні духовні й матеріальні надбання тощо.

У сім'ї, що є першоосновою духовного, економічного та соціального розвитку суспільства, опікувалися, щоб кожна дитина всебічно розвивалася, набувала елементарних знань про навколишнє середовище, постійно розширювала горизонти власної духовності, знала й шанувала традиції та звичаї рідного народу.

Так, Л. Ясінчук у працях «Азбука нації. Рідна школа та її вага» (Львів, 1931), «Рідна школа» в ювілейному році» (Львів, 1931), «50-літ «Рідної школи» (Львів, 1931) та ін. розкрив, насамперед, значення національної школи у боротьбі за самостійність українського народу. Автор на історичних прикладах показав, як школа стримувала занепад нації у XVI–XVII ст., та змалював п'ятдесятирічний шлях розвитку товариства «Рідна школа». Говорячи про діяльність товариства у післявоєнний період (1918–1931 рр.), дослідник відзначив її «найбільший розгін». Л. Ясінчук указав на всі складні умови життя «Рідної школи», зупинився на розв'язанні основних завдань шкільництва для потреб рідного народу.

Найважливіші практичні вказівки, як проводити народні читання, подав Б. Грінченко в «Зорі» у статті «Про українську книжку на селі» і першим увів назву «народні читання», під цим значення він розумів «читання літературного твору ширшій громаді зібраних людей». У цьому сенсі цікавою була і його книжка «Перед широким світом», видана в Києві у 1907 р.

Першим, хто займався теоретичною справою щодо «людового університету», був Е. Косевич, який на сторінках «Літературно-наукового вісника» написав статтю про «Людіві університети».

Із метою підготовки національно свідомого вчителя створювалися якісно нові за змістом і національною спрямованістю підручники. Серед них – книжки «Перша українська читанка для I і II курсів учительських семінарій» Д. Лукіяновича (Львів, 1929), «Короткий нарис історії української літератури. Підручник для шкіл і самоосвіти» В. Радзиковича (Львів, 1930), «Нарис психології» С. Балея (Львів, 1922), «Педагогіка» Ю. Дзеровича (Львів, 1937), «Історія українського виховання» Б. Заклинського (Коломия, 1919), «Наука виховання» О. Макарушки (Львів, 1922), «Виховне навчання» Г. Терлецького (Львів, 1939) та ін.

Головними принципами створення підручників для освітянських навчальних закладів були науковість, проблемність, насиченість українознавчим матеріалом у поєднанні із загальнолюдськими цінностями. Посилення українознавчого аспекту змісту педагогічної освіти позитивно впливало на підготовку майбутніх учителів до практичної реалізації завдань національного виховання. Однак розроблена навчальна література не повністю відповідала тим вимогам, які були теоретично обґрунтовані галицькими педагогами, а з окремих предметів – історії педагогіки, психології, української мови – узагалі не існувало стабільних українських підручників.

У 20-х роках з'являються перші підручники під назвою «Народня освіта й виховання народу» (1920), «Позашкільна освіта» (1927), видані одним із найвизначніших фахівців у царині позашкільної освіти М. Галушинським. У них розкрито досвід освіти дорослих у світі та Україні, проаналізовано зміст, методи, форми освітньої праці, показано еволюцію її мети. Так, він, зокрема, зазначав «найважливіші вимоги: добір творів до читання і добір лектора. Слід починати від найлегших – казок, до трудніших – романи, поезія. Читати належить із розвагою, поволі, не пропустити ні однієї уваги киненої слухачами; нав'язувати до тих уваг коротку розмову; направляти декуди непорозуміння у слухачів, самому перервати читання у відповідні хвилини, щоби слухачам дати спромогу відчутти та пережити вражіння; пояснити там, де потреба пояснення; не губитися в увагах, не розводнювати вражіння; а найважливіше – до читання докладно приготувитися» [1, с. 27].

На його думку, головними правилами для успішного ведення курсу були:

- 1) Курси не мають більше 10 учнів.
- 2) Не залучати осіб різного віку.
- 3) Навчання об'єднує читання, писання і рахування.
- 4) У науці рахування подавати приклади з життя.
- 5) Неграмотних учити таким способом, щоб вислід научання ставав видний в найкоротшому часі.

- 6) Звертати увагу на те, що читання і писання не є метою, але середником для добуття науки.
- 7) У читаннях, розмовах, рахункових прикладах на курсі для старших не брати матеріал для дітей.
- 8) Не розводитися про річі, знані кожному дорослому чоловікові.
- 9) Обминати наукового баясту шкільної рутини й систематики, обчислені на літа; пояснити головні річчі точно й виразно.

10) Остаточна мета: вироблення в них справности думання і розбудження їхньої дрімучої душі» [2, с. 31].

Важливу роль у навчанні неписьменних відігравали букварі та методичні посібники на допомогу особам, які займалися просвітою народних мас. Це – «Буквар для науки неграмотних» О. Солтиса (1907 р.), «Буквар для самоуків» М. Борисової (1921 р.). Із часом укладання букварів удосконалювалося, пристосовуючись до інтелектуального рівня осіб старшого віку, з яких вони не лише вчилися грамоти, а й розширювали свій світогляд. До них також додавалися методичні рекомендації особам, які навчали неграмотних. Так, у 1928 р. виходить спеціальний буквар «Рідне слово» А. Домбровського, що складався з двох частин: букваря і читанки, яка містила матеріал із загальноосвітньої тематики для вдосконалення техніки читання. До нього автор опрацював також методичний покажчик. У 1938 р. за редакцією В. Полянського видано буквар для неписьменних «До сонця», аналогічний попередньому, та підготовлений до нього методичний посібник «Вчіть неписьменних» І. Петрів і І. Ющишина.

У 1934 р. видається перший український підручник для самоосвітників «Порадник для самоосвітніх гуртків». Наступного року виходить у світ «Порадник для освітників» С. Магальяса, у якому автор намагався подати відомості, необхідні для проведення культурно-освітньої праці з дорослими, розкриваючи завдання, мету, даючи детальну характеристику форм, методів, способів, рекомендуючи, як найдоцільніше використовувати засоби освіти дорослих, які підказувало життя.

Побачила світ методична праця О. Солтиса «Як найзручніше засновувати курси для неграмотних і як вести науку на перших лекціях». Деякі польські підручники і методичні вказівки були зібрані у виданні «Освітня праця, її завдання, методи і організація» (Pracaoswiatowa, jejzadania, metody, organizacja) (Краків, 1913 р.).

У січні місяці 1939 р. Видавниче товариство ім. кн. К. Острозького в Луцьку видає практичний порадник «Як провадити культурно-освітню працю на селі», де містилися такі розділи: «Засади й методи культурно-освітньої праці на селі», «Як провадити бібліотеку й читальню», «Як провадити драматичний гурток», «Як заложити хор», «Як улаштувати свята», «Як декламувати», «Як організувати канцелярію й книговодство», а також книжку А. Вівчарука «Кооперативний рух на Волині та його вигляди на майбутнє».

Розвиткові пластової ідеї сприяли видані ще в 1913 р. перші пластові підручники, зокрема книжка Є. Слабченка «Пласт», видана накладом «Вістей із Запоріжжя» у Львові 1913 р., книжечка проф. П. Франка «Пластові ігри та забави», видана у Львові 1913 р., а також «Пласт» О. Тисовського, що мав для пластунів-українців таке саме значення, як посібник Р. Павела для англійських скаутів. Цей підручник було написано за ініціативою І. Боберського. У цей же період П. Франко видає «Пластові ігри та забави».

У Львові 1921 р. вийшла друком друга книжка д-ра О. Тисовського «Життя у Пласті». О. Яремченко – автор книжки «Основи пластуництва», що вийшла друком у Берліні 1923 р., та кількох дописів у пресі. У згаданій книжці «Основи пластуництва» є розділ «Скавтінг на Великій Україні», але без даних про початки Українського скавтингу. Автор подає проєкт організації Українського «Пласту» на Центральних українських землях, пристосовуючи його до географічних і економічно-політичних умов життя Придніпрянщини, трохи відмінних від українського «Пласту» в Західній Україні.

О. Яремченко у віденській «Волі» у 1920 р. пише, що скавти носили відзнаку «три колоски». Є. Слабченко написав підручник «Український скавтінг», але він не був друкований. Один примірник книги перебуває в музеї-бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі.

О. Тисовський відзначав: «Зміст нашої діяльності – не пуста військова муштра, а гарне, різноманітне, ідейне життя в товаристві добрих, чемних і веселих товаришів. У нас одні одним мають навчатися з примусу лише добровільно, охотно, розумно для добра і розвитку нашого уряду, а з ним і цілого великого українського народу. Свідомість цього робить цю військову карність у нас правдивою приємністю, саме вона, а не пуста зарозумілість, простує нам плечі й підносить наші голови гордо в гору» [6, с. 56].

Популярності пластового руху сприяли праці О. Вахняника й інших прихильників «Пласту», також пластові часописи «Молоде життя», «Український пласт», у яких подавався значний матеріал із пластового життя в краї.

Активну підтримку «Пласт» отримував і від українського студентства, яке на своєму конгресі у Празі (20 червня – 7 липня 1922 р.) постановило, що «пластовий рух заслуговує на якнайпильнішу

увагу і студіювання з боку українського юнацтва, а зокрема студентство і домагається якнайсильнішої підтримки з боку академічної молоді, перебуваючої як у краю і за кордоном» [5, с. 11].

У 1921 р. починає виходити у Львові журнал для пластового юнацтва «Молоде життя», а наприкінці цього етапу (1930 р.) – і «Пластовий шлях» як журнал пластової думки. З'являються пластові публікації, творчість молодих пластових поетів, допоміжні матеріали для пластової виховної праці.

Указана проблема широко висвітлювалася на сторінках педагогічних видань, що виходили у Західній Україні у міжвоєнний період: «Рідна школа», «Учитель», «Учительське слово» (з додатками «Шлях навчання та виховання», «Методика і шкільна практика»), «Українська школа» й ін.

Результати дослідження свідчать, що розвиткові національного виховання сприяло зародження педагогічної преси. Часописи «Газета шкільна», «Шкільна часопись», «Учитель», «Прапор», «Наша школа» висвітлювали нові досягнення зарубіжної педагогіки, національні виховні традиції, досвід учителів із національного виховання учнів. На їхніх сторінках знаходили відображення актуальні питання, одним із яких виступала дилема «я і суспільство». На початок ХХ ст. у педагогічній пресі утверджується думка, що люди повинні жити не лише індивідуальним життям, а й громадським, яке проявляється їх участю у житті нації (О. Іванчук), тобто бути ідейними – суспільні інтереси ставити вище своїх власних, розуміючи, що «їх правдиве добро залежне від добра загалу» (І. Франчук).

Деякі матеріали з практики ведення просвітницько-виховних заходів містяться і в тогочасній партійно-політичній періодиці: «Діло», «Свобода», «Громадський вістник», «Український вістник», «Громадська думка», «Слово», «Новий час», «Громадський голос», «Мета», «Нова зоря», «Сила», «Культура», «Нові шляхи», «Праця», «Заграда», «Перемога», «Батьківщина», «Український голос», «Народ», а також низка польськомовних видань. На їхніх сторінках відображено діяльність молодіжних, просвітницьких, педагогічних та інших культурно-освітніх й економічних товариств, їхні взаємини.

У 1925 р. львівська «Просвіта» розпочала видавати періодичний журнал «Бібліотечний порадижник», метою якого було інформувати про вихід нових книжок, про умови їх придбання. У виданні вміщувалися короткі рецензії та інша інформація, яка допомагала працівникам бібліотек.

Цікавим у цьому плані був 60-сторінковий збірник «Ватра», який видавала «Молода громада» – найвищий учнівський орган Української гімназії в Рівному. Зміст збірника: 1) від редакції; 2) серпантинами життя – С. Кушніренко; 3) із циклу «Ходоси» – Б. Кентржинського; 4) «Під плюскіт дощу» – М. Л.; 5) «Передвечір'ям» – І. П.; 6) «У місячно-чарівну синю ніч» – Ер. Н.; 7) «Молодь і кооперація» – С. Крилатого; 8) «Хроніка. Мистецьке оформлення збірника – Ніла Хасевича.

У статті «Від видавництва» зазначалося: «Часопис буде служити великій справі піднесення культурного рівня українського волинського загалу... Тут знайдуть місце перш за все статті, що обговорюватимуть суто шкільні справи; у тісному зв'язку з ними будуть іти статті про теорію й техніку культурно-освітньої праці серед найширших мас народу...» [3].

Ці питання обговорюються також і на сторінках преси (наприклад, у часописах «Народня просвіта», «Життя і знання» були спеціальні розділи, де подавалися методичні рекомендації).

У висвітленні питань освіти важливе місце належало періодичній пресі. Це насамперед стосується журналу «Учительське слово» – органу товариства «Взаємна поміч українського вчительства» (ВПУВ). Журнал почав видаватися у Львові ще до Першої світової війни. Його видання з перервами продовжувалося до вересня 1939 р. Протягом 20–30-х років у журналі були опубліковані окремі тексти законодавчих актів Польської держави, що безпосередньо стосувалися школи Західної України. Опубліковано також низку статей-коментаріїв до законодавчих актів у галузі освіти, розпоряджень кураторів. У цих матеріалах чітко видно позицію авторів, яка свідчила про крайню непопулярність шкільної політики тодішньої польської адміністрації серед західноукраїнської інтелігенції. Автор статті «Сумний об'яв» зазначив, що різноманітні реорганізації системи освіти у Польщі були спрямовані на скорочення і поступову ліквідацію національних учительських кадрів на західноукраїнських землях і тому «українському учительству нема чим радіти».

У 1921–1922 рр. виходив орган Української крайової студентської ради західних земель України у Львові – бюлетень «Наш шлях». Через незначний тираж і поліцейські гоніння нині відомо лише декілька номерів бюлетеня. На його сторінках публікувалися оригінальні матеріали про студентський рух та освіту у Західній Україні.

Певний корисний матеріал, переважно з питань вищої освіти та життя учнівської молоді, можна знайти на сторінках журналу «Студентський шлях», що виходив у 1931–1934 рр. у Львові.

Певні відомості про освіту містяться у бюлетенях організації українських націоналістів (ОУН) «Юнак», «Юнацтво». Особливо характерними для цих видань були пропагандистські матеріали, різні звернення до молоді, заклики до силової боротьби проти встановленої польськими властями

гнобительської для українців у системі освіти. Так, у зверненні «До боротьби за душу української дитини», опублікованому в бюлетені «Юнацтво» (1933, № 4–5), вказано: «Вже крайній час усунути з українських земель кузні рабів – найницькі школи, найницьких учителів і дух найницький зі шкіл! Вже крайній час підняти і повести дійсну боротьбу за душу українських дітей, за українську школу!».

Питанню освіти час від часу приділяв увагу журнал «Нова культура», порушуючи актуальні теми, зокрема про поневіряння українського університету, колонізацію української школи.

Значний матеріал на освітянську тематику міститься в одному з найбільших видань Західної України – газеті «Діло». Окремі конфісковані статті газети «Діло» висвітлювали життя студентів і учнів. Так, номер газети за 18 вересня 1924 р. був конфіскований за вміщення замітки «Своє і чужоземне студентство»; у ній йшлося про міжнародні студентські конференції у Будапешті й Варшаві за участю представників Центрального союзу українського студентства західних земель України й еміграції (Цесусу).

У 86-му номері газети за 20 квітня 1932 р., у рубриці «Із шкільних практик», опубліковано два листи учнів, у яких вони висловлювали свій протест проти жорстокого поводження учительки-польки.

Молодіжний двотижневик «Сяйво» від 1 лютого 1930 р. (№ 6) умістив на своїх сторінках дві замітки про боротьбу учнів промислових шкіл проти жорстокого поводження вчителів. Йшлося про учнівський страйк, про солідарність зі страйкуючими учнями.

Як свідчать конфісковані номери газет «Сила», «Трибуна молодих» (Trybuna mlodych), учнівська та студентська молодь рішуче виступала за мир, проти воєнізації життя, проти реакційних профашистських сил. Вищеназвані органи дотримувалися прокомуністичної орієнтації. Значну увагу питанням освіти приділяли й інші органи преси цього ж напрямку. Так, нелегальні бюлетені «Комсомолец З.У.», «Молодий Спартак» рішуче виступали за безплатне навчання рідною мовою, проти національного гноблення, проти фашизації, мілітаризації шкільної молоді, за розбудову дитячих піонерських організацій.

Окремі номери газет «Наше слово», «Нове село» були конфісковані за публікацію звернень керівництва «Рідної школи», які закликали боронити українські школи, організовувати акції протесту, шкільний плебісцит за навчання рідною мовою.

У висвітленні питань періодична преса мала свої відмінності. Якщо журнали подавали здебільшого узагальнюючі статті, то газети разом із цим друкували переважно замітки і повідомлення оперативного характеру, зокрема матеріали про тяжке матеріальне становище й утиски на національному ґрунті в українських школах і т. д. Подібно до газет листівки також мали оперативний характер, але дещо іншого змісту. На відміну від газет вони видавалися або до якихось конкретних дат (1 Травня, річниці смерті Леніна, Лібкнехта, Люксембург, початку нового навчального року), або присвячувалися якимось конкретним вимогам (зниженню оплати за навчання, праву екстериторіальності вишів).

На жаль, тоді у Волинському воєводстві бракувало спеціалістів із просвітницької діяльності. Цю прогалину намагалися заповнити журнал «Життя і знання», який видавала матірня «Просвіта» у Львові, та україномовний часопис «Спортивний вісник» (згодом – часопис «Змаг»). На сторінках цих періодичних видань часто друкувалися статті М. Галушинського, Є. Жарського, А. Річинського, І. Пашкевича, В. Короліва та багатьох інших, які носили навчально-методичний характер, містити описи різних видів спорту (легка атлетика, футбол, волейбол, баскетбол, плавання та ін.). Окрім техніки виконання окремих видів спорту, велика увага зверталася на вивчення правил спортивних ігор багатьох його видів, а також друкувалися практичні поради з кресленнями, як збудувати й обладнати спортивний майданчик для заняття легкою атлетикою, спортивних ігор.

Почерпнути інформацію про туристичне життя волинян маємо змогу з часописів «Життя Кременеччини», «Земля», «Земля Волинська». Цінним, хоча й неповним, джерелом з історії туристичного руху є «Путівник» М. Орловича.

Із метою більш фахового викладання та проведення освітянської праці організовуються курси, проводяться наради, з'їзди, конференції, які сприяли фахово-теоретичній підготовці освітян. У результаті проведених заходів спостерігалися підйом в освітній сфері, кількісне та якісне зростання освітніх інституцій, ріст почуття відповідальності й дисципліни освітян.

Отже, питання освіти широко висвітлювалося у західноукраїнській пресі 20–30-х років. Газети, журнали, листівки увібрали в себе практично весь спектр освітянських подій того часу: українські високі школи у Львові, шкільні плебісцити; протести українського населення проти закриття українських шкіл; здійснення терористичних актів учнями і студентами – членами ОУН; виступи студентів проти підвищення оплати за навчання; протистояння студентів на національному ґрунті та ін.

Громадські товариства Волині розглядали як одне з першочергових завдань піднесення національної свідомості населення. В умовах асимілятивної політики польських властей, активного наступу на

національну освіту культурно-освітні осередки молоді стали чи не єдиними носіями національного життя, своєрідними оберегами культури.

Значну увагу приділяли товариства Волині закладенню в душі підростаючого покоління «великої сили духу, що витворював у подальших роках патріотизм, мужність, відданість, сміливість, жертвовність, несхибність і стабільність дотримання ідеї через самовдосконалення і консолідацію культурно-просвітницьких та громадсько-політичних товариств, союзів, організацій» [7]. Таке підґрунтя, що було закладене у моральне виховання, піднесло національну свідомість.

При цьому слід зазначити, що не лише українські товариства брали активну участь в освітньо-виховному процесі молоді Волині міжвоєнного періоду.

Рідна мова та виховання й навчання у цей час стали синонімами, аксіомою, що її ніхто категорично не наважувався ні заперечувати, ні навіть доводити. Через рідну мову збуджувалася й міцніла національна свідомість покоління, що виявилася у високій патріотичній свідомості.

Адже моральність забезпечується прилученням людини з раннього віку до духовної і матеріальної культури народу через рідну мову, українознавство та культуру. Рідна мова – це самобутній спосіб мислення, оригінальний засіб пізнання дійсності, неповторний і нічим не замінний інструментарій творчості народу.

Основна форма, у якій функціонують цінності, – це ідеал. Він є гранично вираженою цінністю, організуючим, цільовим началом людської життєдіяльності. В ідеалі цінності – риси більш загострені, у них чіткіше виявлений момент доцільності, імперативності, спонукальності. Найяскравіше в ідеалі виражені його закличність, імперативність, а тому він виступав цементуючим началом життя, його організуючою силою, що перетворювала буття людей на структурно-упорядковане ціле, цілеспрямований процес. Ідеал був завжди мисленням запереченням існуючого недосконалого етапу дійсності та, формуючись у запереченні дійсності, він, до певної міри, відбивав історично обмежене уявлення про бажане життя [4].

Даючи характеристику рис ідеалу українця, специфіки його характеру, геополітичного розміщення території та його вплив на своєрідність духовності, помічаємо, що вона адекватна загальноприйнятій характеристиці українця – людини лагідної і щирої, правдолюбної та доброзичливої, дотепної і жартівливої, талановитої та працюючої, витривалої і терпеливої, з її високою емоційністю, чутливістю та ліризмом, що виявляються, зокрема, в естетизмі українсько-народного життя і звичаєвості й обрядовості, в артистизмі вдачі, у прославленій пісенності, у своєрідному гуморі, в яскравості ужитково-прикладного мистецтва, у концентрованій спрямованості на самопізнання через природу та тонких рефлексіях на її красу.

Висновок. Таким чином, аналізуючи систему просвітницько-громадської діяльності товариств міжвоєнного періоду, слід констатувати, що вона була значною мірою зосереджена на морально-етичному аспекті, вихованні, любові до краю та вдосконаленні суспільного й індивідуального.

Література:

1. Галушинський М. Народня освіта і виховання народу: методи і цілі. Львів : коштом Товариства «Просвіта» у Львові, 1920. 35 с. Галушинський М. Українські народні бібліотеки праця над поширенням книжки. Львів : Просвіта, 1926. 15 с.
2. Лісові чорти: їх життя і буття. 1922–1945. Ювілейний історично-мемуарний збірник у їх шістдесятиріччя. Вашингтон – Нью-Йорк – Торонто, 1983. 230 с.
3. Найда Р. Просвітницько-виховна діяльність молодіжних товариств на Волині (1919–1939 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 ; Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2008. 20 с.
4. Савчук Б. Український Пласт. 1911–1939. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 1996. 264 с.
5. Тисовський О. Пластові закони. Львів : б. в., 1922. 42 с.
6. Федорчак В. Лугова організація в роках 1925–1935. Історичний нарис. Львів, 1935. 56 с.